

Martí Marín. ¡Ha llegado España!. *La política del franquisme a Catalunya (1938-1977)*. Editorial Eumo. 2019, 224 pp.

Una de les tasques més importants dels historiadors és contribuir, a partir de la recerca bàsica, la proposta interpretativa i el debat historiogràfic, a fornir la societat d'elements de coneixement contrastats que permetin tant ampliar el coneixement històric dels períodes treballats, com modular el debat públic en relació al passat, falsant o verificant, si s'escau, aquells tòpics o llocs comuns que els prejudicis, la desídia, la manca d'informació o l'orientació d'un relat interessat hagi pogut establir com a explicació acceptada. No és pas poc.

En el seu darrer llibre Martí Marín afronta aquesta tasca amb notable dedicació, demostrant, entre d'altres, que la col·laboració de certs sectors de la societat catalana amb el règim franquista fou bastant més amplia del que, en general, s'està disposat a admetre i que la política franquista a Catalunya, tot i presentar algunes especificitats evidents, no s'allunyà de la política que el règim aplicà arreu de l'Estat, buidant substancialment de capacitat explicativa el tòpic, que darrerament ha revifat amb certa força, d'entendre el franquisme com el darrer capítol de la permanent batalla d'Espanya contra Catalunya.

No es tracta, com afirma l'autor, d'un llibre sobre la història de Catalunya durant el franquisme (ja abordada en un llibre anterior publicat a la mateixa editorial), sinó "de la política que practicà al Principat el règim franquista". Més concretament, es tracta d'un anàlisi minucios del personal polític català durant el franquisme. En essència, Marín fa un extraordinari esforç en resseguir, al llarg de la dictadura franquista, el paper dels catalans que participaren activament en la institucionalització del règim, així com en la seva consolidació, a través de les diverses estructures polítiques del *Nuevo Estado*, tant al Principat, com fora del territori català. En una evident orientació de sociologia històrica, Marín ens desvetlla de quins sectors socials provenien aquests catalans, la seva adscripció ideològica i el seu desenvolupament en una periodització que abraça de 1938 (any de l'entrada de les tropes al territori català) fins a 1977, estenent el seu anàlisi dos anys després de la mort del dictador, perquè "Franco no era la dictadura i la dictadura no era Franco".

En el seu estudi, l'autor defineix dos períodes ben diferenciats, tallats per l'any 1957, moment en què el règim franquista fa una profunda renovació de govern, amb el cessament d'alguns dels ministres de més llarga durada que havien liderat la institucionalització del règim i donant entrada a aquells que haurien de pilotar la reorientació econòmica del règim, forçada per l'assumpció de la inviabilitat de mantenir el país en un situació d'autarquia econòmica i, en conseqüència, la necessitat de connectar els sectors productius espanyols a la economia internacional. Un procés "induït des de l'exterior i acceptat com un peatge per salvar el règim de la fallida econòmica".

Martí ens mostra com en el primer període treballat (1938-1957), que es caracteritza per la institucionalització i consolidació del règim franquista a tot l'Estat, la incorporació tardana de Catalunya a l'*Espanya Nacional* dificulta l'accés de potencials fidels a les estructures estatals que s'estan construint. Hi haurà pocs catalans a les altes instàncies del règim. Només aquells que, pocs en nombre, es posaren del bàndol franquista des de les primeres hores de l'*Alzamiento*, comptaren amb cert protagonisme. A aquesta dificultat d'ordre cronològic caldria afegir també una altra de caràcter ideològic, ja que el nou règim veuria amb molta suspicàcia als dirigents polítics, així com al gruix dels sectors socials que els recolzaren, del principal partit conservador de Catalunya, la Lliga Regionalista, acusada de desviacions separatistes. La captació de personal polític d'entre les tradicionals elits dirigents catalanes de l'espectre conservador, es varen veure anorreades.

Ara bé, aquesta poca presència en càrrecs institucionals de rellevància no ha d'amagar el fet que foren molts, desenes de milers segons l'aproximació de l'autor, els catalans que col·laboraren en la institucionalització del règim, ocupant, fonamentalment, les institucions locals i provincials, així com aquelles organitzacions que havien de donar suport al *Nuevo Estado*: FET i de las Jons i el Sindicat vertical. Indispensables per aixecar una administració de bell nou i mantenir-la en funcionament arreu del territori.

La pràctica totalitat d'aquests catalans provenien de les files dels combatents del bàndol franquista, així com de les presons republicanes i dels seus entorns familiars o dels col·lectius que havien format part dels grups clandestins afins al nou règim en la rereguarda republicana. També cal comptar en aquests sectors socials els exiliats i tots aquells que pogueren demostrar que havien patit persecucions o algun perjudici patrimonial durant el conflicte armat. En la seva major part s'havien afiliat al recentment creat Partit Únic -la fusió forçada de la, minúscula abans de la guerra, Falange Española i de la Comuni6n Tradicionalista, esdevenint FET i de las JONS-, el qual es convertí, per al·luvi6, en un autèntic partit de masses durant la Guerra Civil i la major maquinària d'enquadrament social amb que comptà el nou règim. Afiliar-se al Partit Únic fou, durant tot el franquisme, una formidable plataforma per a assolir càrrecs polítics en els diversos estadis de l'Administraci6 de l'Estat.

Martí ens mostra que aquest procés de participaci6 d'alguns sectors de la societat catalana en les estructures polítiques de l'Estat franquista no presenta grans diferències respecte el que succeí a la resta de territoris d'Espanya. El procés de instauraci6 del règim fou igual arreu i es seguiren uns patrons molt similars de cooptaci6 de personal polític. De fet, el règim franquista instituí un Estat nou, que allunyat de qualsevol vel·leïtat representativa, es basava sobre un rigorós sistema jeràrquic, que en els estadis perifèrics de l'administraci6 descansava en la figura del Governador Civil. Aquest seria qui seleccionaria, nombraria i destituïria la pràctica

totalitat dels responsables polítics dels ens locals i provincials. A Catalunya no seria diferent i, només amb alguns matisos en la ciutat de Barcelona (per la seva especial rellevància), el model s'estendria homogèniament sense excepcions.

Les polítiques del règim a Catalunya tampoc diferiren massa, segons Marín, a les que ens trobem a la resta del territori espanyol. Certament el règim prestà una especial atenció a la província de Barcelona i la seva capital. Sempre la percebé com a territori hostil. No només per la forta implantació del catalanisme polític, sinó també per l'extraordinari volum de la classes populars urbanes i del moviment obrer en un territori que concentrava algunes de les àrees industrials més desenvolupades del país. La resposta del règim contra aquests darrers basculà entre dos fronts: una extensa repressió política i econòmica que no baixà la guàrdia al llarg de la dictadura; i un impuls per reforçar el Sindicat Vertical com a via d'enquadrament de l'obrerisme català, l'èxit del qual fou més aviat migrat. L'actitud entre aquests sectors sempre oscil·là entre l'hostilitat i la passivitat.

Més reeixides foren les polítiques del règim destinades a assolir el suport de les classes mitjanes i altes de Catalunya. Alguns sectors, els més conservadors, abraçaren el règim com a garant de la "pau social" en contra de la "revolució" que patiren durant la Guerra Civil. Altres sectors, beneficiats per la recuperació de patrimoni, el retorn de la "normalitat" religiosa o per un accés privilegiat a llocs de treball públic o privat abandonats pels depurats o exiliats vençuts, també s'adheriren, amb major o menor entusiasme, al nou règim. Les actituds entre aquests sectors bascularen entre la passivitat i el suport.

Finalment, un apunt sobre les polítiques culturals del règim. Com afirma Marín, la repressió cultural es produí a arreu del territori espanyol. I matisa que a Catalunya no es perseguí tant "la cultura catalana com la cultura nacional catalana". Després dels anys inicials de postguerra, el règim tolerà i, fins i tot, fomentà aquells trets regionalistes que més li convingueren, en bona part amb l'objectiu d'assolir més amplis consensos entre les classes mitjanes il·lustrades de Catalunya. El cas de la llengua és paradigmàtic. No es perseguí tant la seva utilització (que certament fou limitada), com els "continguts" que pogués expressar. No es tractava tant de prohibir el seu ús (sí en l'àmbit de les institucions) sinó de limitar, purgar, reprimir, allò que es podia expressar.

El segon tall cronològic, de 1957 a 1977, menys extens i menys prolífic en detalls, coherent amb el fet que és un període que ha rebut molta menys atenció en el conjunt de la recerca històrica, apunta dos elements essencials: per una banda, confirma la tendència de la preeminència falangista entre els catalans que ocuparen les administracions locals i provincials. Ara bé, la major part d'aquests falangistes ja no serien els educats en l'experiència de combat de la Guerra Civil, sinó aquells que haurien estat "formats" en les diverses estructures de FET-JONS durant les primeres dècades de la dictadura. Les noves generacions de càrrecs polítics falangistes ja no tenien una experiència directa amb el conflicte civil, sinó essencialment "de la seva integració prèvia en el Frente de Juventudes y el Sindicato Español Universitario". Per altra banda, es registra un augment substancial de catalans situats en les altes instàncies del règim, a Madrid, a redós dels nous dirigents que conduiran les polítiques impulsades pel *Plan d'Estabilización*. Els tecnòcrates catalans ocuparan espais de poder molt rellevants en els ministeris econòmics del règim.

L'anàlisi d'aquest segon període confirma, altre cop, que la participació de catalans en el règim franquista fou molt més elevada del que s'acostuma a admetre: "fou proporcional a la importància del franquisme català i del pes de Catalunya com a conjunt socioeconòmic en cada etapa i per això anà de menys (guerra, postguerra) a més (desarrollo)". I posa de manifest la paradoxa catalana: la major presència de catalans a les altes instàncies del règim coincidiria en el temps amb l'augment de l'oposició antifranquista a Catalunya, musculada per la incorporació progressiva d'amplis sectors de les classes populars.

L'arribada de la transició democràtica a Catalunya eliminaria el gruix de la classe política catalana que havia contribuït al sosteniment del règim franquista. Molts pocs trobaren aixopluc en els nous partits democràtics (ni tan sols a la UCD o a Alianza Popular), amb algunes poques excepcions al voltant de Convergència i Unió. Per salvar-se de l'ostracisme, el franquistes catalans trobaren refugi essencialment en l'empresa privada (especial menció en aquest sentit, afirma l'autor, mereix La Caixa de Pensions), a diferència dels catalans franquistes de Madrid, que trobaren un fàcil accés a l'Administració de l'Estat o a empreses públiques, semipúbliques i privades.

En definitiva un llibre que contribueix al debat historiogràfic amb recerca bàsica. Que ressegueix la participació dels catalans en la institucionalització i consolidació del règim franquista, així com en la seva evolució. I que ofereix arguments documentats per fugir de certes interpretacions de la història de Catalunya que cauen en un presentisme ahistòric o en tòpics excessivament simplistes sobre la relació entre Catalunya i Espanya.

Marc Gil

(Universitat Oberta de Catalunya)